

Ф И Л О Л О Г

часопис за језик, књижевност и културу
V 2014 10
универзитет у бањој луци
филолошки факултет

EVALUATIVNI PRIDJEVI U PREDAVANJIMA IZ LINGVISTIKE NA UNIVERZITETU CRNE GORE¹

Apstrakt: *Akademski diskurs karakteriše evaluacija, diskursna kategorija kojom se u univerzitet-
skim predavanjima reflektuje govornikov stav prema propozicionom sadržaju. U ovom se radu ispituje
kroz kategoriju evaluativnih pridjeva budući da se njima ukazuje na bitne aspekte diskursa univerzitet-
skih predavanja. Ispitani korpus čine predavanja iz lingvistike koja su snimana na Univerzitetu Crne
Gore. Kao polaznu osnovu u kategorisanju evaluativnih pridjeva koristimo semantičku podjelu koju uvo-
de lingvisti Svejlz i Berkova (Swales and Burke 2003). Analiza se takođe zasniva na kvantitativnom
prikazu učestalosti dobijene pomoću programa AntConc 3.2.4.w, koja se potom kvalitativno interpretira.
Rezultati rada demonstriraju da se najčešće koriste evaluativni pridjevi kojima se izražava procjena. Na-
dalje, od svih ispitanih semantičkih grupa značajno veću frekventnost pokazuju centralizovane realizaci-
je u odnosu na njihove polarizovane varijante. Rezultati upućuju na zaključak da, iako prisutna u uni-
verzitetkim predavanjima, evaluacija nije prenaplašena, već je odlikuje neutralnija dimenzija.*

Ključne riječi: *akademski diskurs, univerzitetka predavanja, evaluacija, evaluativni pridjevi.*

1. Uvod

Diskurs univerzitetkih predavanja nije bio predmet dosadašnjih istraživanja u Crnoj Gori ni u regionu, a samo je sporadično ispitivan na anglosaksonskom govornom području. Stoga je predmet ovog rada evaluacija koja se pokazala veoma bitnom diskursnom kategorijom u navedenom žanru. Jedno šire ispitivanje ove kategorije u okviru doktorske disertacije pokazalo je da se ona formalno može izraziti različitim jezičkim sredstvima – evaluativnim pridjevima, glagolima i imenicama, kao i prilozima i rječcama. U ovom tekstu ispitaćemo zapravo kako se evaluacija izražava kroz prizmu evaluativnih pridjeva.

Jedna od ključnih odlika akademskog diskursa jeste evaluacija ili način na koji se govornici ili autori unose u propozicije kako bi iznijeli stavove i izrazili mišljenja (Crawford Camiciotolli 2004: 80). Bajber i kolege (Biber et al. 1999: 966) takođe smatraju da se evaluativno obojenim propozicijama izražavaju lična osjećanja, stavovi, iznose procjene i ocjene, jednom riječju predsta-

vlja stav (engl. *stance*). U pisanom akademskom diskursu evaluaciju autori koriste kako bi uticali na čitaočevu interpretaciju predstavljenog sadržaja (Hyland 1999b). Na sličan način, profesori u univerzitetkim predavanjima upotrebljavaju raznovrsna leksička sredstva kojima se reflektuje namjera da se studentima skrene pažnja na određene sadržaje, te tako pomogne u njihovom tumačenju. U tom pogledu, na primjer, evaluativnim pridjevom *važan* u iskazu *Jako je važno raditi na umjetničkim tekstovima*,² predavač sugerije sagovornicima relevantnost iznijete informacije, a može se reći i da daje savjet, budući da se radi o predavanju u okviru predmeta Osnovi metodike nastave jezika i književnosti.

Ranija istraživanja ovog fenomena iz ugla evuativnih pridjeva, vezuju se isključivo za Svejlz i Berkovu (Swales and Burke 2003). Oni su dali sistematičnu podjelu pridjeva koji eksplicitno vrše evaluativnu funkciju, te ih kategorišu kao evaluativne pridjeve. Upravo njihovu semantičku taksonomiju koristimo kao polaznu osnovu u ovom tekstu. Prvo ćemo početi od predstavljanja korpusa i metodologije koju primjenjujemo, a za-

¹ Ovaj naučni članak dio je dokorskog rada koji se bavi ispitivanjem kako strukturalnih jedinica žanra univerzitetkih predavanja, tako i njihovih tipičnih jezičkih pokazatelja.

² Primjer uzet iz našeg korpusa.

tim prikazati rezultate koji su praćeni diskusijom, a završavaju se zaključkom.

2. Korpus i metodologija

Rad je zasnovan na obradi korpusa koji uključuje osam univerzitetskih predavanja iz lingvistike. Predavanja smo snimali na Univerzitetu Crne Gore tokom akademske 2010/2011. godine.³ Potom smo pristupili transkripciji audio-zapisa i transkribovali osam sati audio-materijala, odnosno 62140 riječi. Detalji o koprusu dati su u tabeli koja slijedi

Predmet	Broj riječi
1. Uvod u lingvistiku ⁴	7 946
2. Sociolingvistika	7 800
3. Fonetika	4 218
4. Savremeni srpski jezik (sintaksa proste rečenice)	6 674
5. Savremeni srpski jezik (sintaksa padeža i glagola)	7 321
6. Uvod u lingvistiku ⁵	9 757
7. Analiza diskursa	2 220
8. Osnovi metodike nastave jezika i književnosti	16 204
Ukupno riječi	62 140

Tabela 1. Podaci o koprusu

³ Čitajući literaturu iz analize konverzacije, došla sam do podatka da je neophodno obavijestiti one koji se snimaju, prije svega tražiti njihov pristanak, prvo zbog zakonske, a drugo zbog etičke obaveze. Stoga sam tražila i dobila pismeno odobrenje za snimanje korpusa na Univerzitetu Crne Gore, pri čemu su obuhvaćene dvije univerzitetske jedinice: Filozofski fakultet i Institut za strane jezike (pismeno odobrenje dobijeno od tadašnjeg dekana Filozofskog fakuleta prof. dr Blagoja Cerovića i dekana Instituta za strane jezike prof. dr Igora Lakića). O tome da je vrlo važno obavijestiti sagovornike o snimanju njihovog razgovora govori lingvistkinja Kameron (Cameron 2001), navodeći situaciju Dženifer Kouts koja je u svojoj knjizi *Women Talk* (1996) obrađivala razgovor prethodno snimljen između njenih prijatelja bez njihovog znanja i pristanka. Kada im je saopštila, bili su ne samo iznenađeni već su se osjetili iskorišćenim. Kada je u pitanju snimanje razgovora u institucionalnom okruženju, Kameron smatra da je ova obaveza formalnija, te preporučuje istraživačima traženje pismenog pristanka od nadležnog određene institucije u kojoj se vrši snimanje.

⁴ Predavanje iz navedenog predmeta snimano je na Filozofskom fakultetu.

⁵ Predavanje iz navedenog predmeta snimano je na Institutu za strane jezike.

Kada govorimo o metodama, rad se oslanja na primjeni kvantitativne i kvalitativne analize iz perspektive analize diskursa i korpusne lingvistike. Zapravo, učestalost evaluativnih pridjeva ispitujemo koristeći program AntConc 3.2.4.w (Anthony 2011). Dobijena frekventnost se kvalitativno interpretira kroz analizu primjera sa upotrijebljenim kategorijama evaluativnih pridjeva. Kako bi ilustracije i primjeri bili pregledniji, za snimljena predavanja kao oznaku koristimo velika početna slova UP⁶ i odgovarajući broj pored: UP₁-UP₈.

3. Rezultati i diskusija

Kao polaznu osnovu u klasifikovanju evaluativnih pridjeva koristimo semantičku taksonomiju koju uvode Svejzl i Berkova⁷ (Swales and Burke 2003), a koja obuhvata sljedeće kategorije:

1. pridjevi koji izražavaju relevantnost⁸ (engl. *adjectives of relevance*)
2. pridjevi koji izražavaju procjenu⁹ (engl. *adjectives of assessment*)
3. pridjevi koji izražavaju odstupanje¹⁰ (engl. *adjectives of deviance*)
4. pridjevi koji izražavaju veličinu¹¹ (engl. *adjectives of size*)
5. pridjevi koji izražavaju estetsku privlačnost¹² (engl. *adjectives of aesthetic appeal*)

Pri ispitivanju prikazanih kategorija uzeli smo u obzir i polarizovane i centralizovane pridjeve. Pored toga, u ovim potkategorijama uvrstili smo pridjeve koji se javljaju i na jed-

⁶ Skraćenica označava termin *univerzitetsko predavanje*.

⁷ Svejzl i Berkova (Swales and Burke 2003) navode sedam semantičkih grupa evaluativnih pridjeva. Mi smo uvrstili pet zbog toga što dvije kategorije pridjeva (pridjevi koji izražavaju snagu (engl. *adjectives of strength*) i pridjevi koji izražavaju oštroumnost (engl. *adjectives of acuity*)) ne pokazuju visoku frekventnost u ispitivanom korpusu.

⁸ Naš prevod termina *adjectives of relevance*.

⁹ Naš prevod termina *adjectives of assessment*.

¹⁰ Naš prevod termina *adjectives of deviance*.

¹¹ Naš prevod termina *adjectives of size*.

¹² Naš prevod termina *adjectives of aesthetic appeal*.

nom i na drugom kraju pozitivno-negativnog kontinuuma.

A. Analizu počinjemo pridjevima koji izražavaju relevantnost, koje predstavljamo sljedećom tabelom:

Pridjevi koji izražavaju relevantnost		Broj pojava	%
Centralizovani	važan ¹³ , -a, -o, -i, -e, -a	37	43,5
	bitan, -a, -o, -i, -e, -a	30	35,3
	glavni, -a, -o, -i, -e, -a	5	5,8
	značajan, -a, -o, -i, -e, -a	3	3,5
	ozbiljan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	relevantan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	potreban, -a, -o, -i, -e, -a	3	3,5
	nužan, -a, -o, -i, -e, -a	1	1,2
	nevažan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	nepotreban, -a, -o, -i, -e, -a	1	1,2
	periferan, -a, -o, -i, -e, -a	1	1,2
	nebitan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
Polarizovani	beznačajan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	fundamentalan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	neophodan, -a, -o, -i, -e, -a	4	4,7
	krucijalan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	esencijalan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
Ukupno	marginalan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	ključan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
		85	100

Tabela 2. Pridjevi koji izražavaju relevantnost

Na osnovu tabele 2 da se zaključiti da se na listi pridjeva koji izražavaju relevantnost najčešće koriste njihove centralizovane varijante. Drugim riječima, javlja se osam centralizovanih, a samo jedan polarizovani pridjev iz ove semantičke grupe.

¹³ Prilikom računanja učestalosti pridjeva uzeti su u obzir i njihovi oblici u komparativu i superlativu.

pe. Još jedan podatak koji nagovještava tabela 2 jeste neuporedivo veća frekventnost pridjeva pozitivne konotacije (95,3%) u odnosu na pridjeve negativnog značenja (4,7%).

Nadalje, interesantan je podatak da su bliski sinonimi *važan* i *bitan* gotovo približno frekventni, predstavljajući istovremeno i najučestalije pridjeve ove grupe. Ispitujući konkordance pridjeva *važan* u desnom kontekstu, vidjeli smo da se javlja sa neanimatnim imenicama *podrška*, *podoblast*, *program*, *faktor*, ali da je najčešća njegova predikativna upotreba. U prikazu koji slijedi izdvojene su neke njegove konkordance:

ni, na primjer, koji su važni, koji su manje važni. Znaci, ne ojedinstviti koje su nam <važne>, o ponasanju djece ili razumije te <razne> ovaj i veoma važne podoblasti koje ćete provjeravati sa djacima strasno bila važna podrška da nam neko kaže i podrška <pitajte>. Zato vam je važno <program> za sljedeće polugodište rihvatili to da je jako važno raditi na umjetničkim tekstovima razumljivi i posebno je važno sto vi sve ove modele, teorije, e, a pazite sto je jako važno 60% teritorije Crne Gore je, gov e ono sto mislim da je <važno> za vas kao pojedinca i sto mi p su važni, koji su manje važni. Znaci, ne moramo da imamo abece

Prikaz 1. Konkordance pridjeva važan

Ovdje ćemo prokomentarisati i njegov bliski sinonim *bitan*, koji ima učestalost od 35,3%, dok ostali pridjevi za izražavanje relevantnosti bilježe znatno manju incidenciju. Analizirajući njegove konkordance, došli smo do podatka da se svega u tri slučaja koristi atributivno, a u ostalim predikativno.

: Povratni. Tako je. Znaci, bitno je da znate kakva je semanti nica. Kod pisanja isto tako bitno je da znate da one mogu da s z obzira sta je bio naslov, bitno je to. P: Da. Jeste bravo. imo. Ova razlika je posebno bitna kod stranih jezika, jer vi v bu jezika, koja nam je jako bitna, ne mozemo je zanemariti. Je disciplinama. Znaci, oni su bitni odredjenim strucnjacima u od kazem da zapisete. Jako je bitno posebno u predmetnoj nastavi ogucavaju da otkrijemo neke bitne pravilnosti, odnosno ne post azvojne nivoe ucenja. To je bitno radi primjerenosti uzrastu j godini, jer je to su jako bitne stvari za engleski jezik, je . Sta je iza te petice nije bitno. Tako da nemojte ovaj to doz tnetno djeci ono sto je nama bitno u zivotu. To cemo pricati o

Prikaz 2. Konkordance pridjeva bitan

U atributivnoj funkciji ovaj pridjev kvalifikuje imenice *pravilnosti*, *stvari* i *rječnici*. U ostalim kolokacijama javlja se kao okvir (engl. *frame*) sa određenom grupom glagola: *znati*, *zapamtiti*, *imati* i *napraviti* (u okviru fraza: *bitno je da znate*, *bitno je da zapamtite*, *bitno je da napravimo takav korak*, *bitno je da imamo*).

B. U tabeli 3 dajemo prikaz pridjeva koji izražavaju procjenu:

	Pridjevi koji izražavaju procjenu	Broj pojava	%
Centralizovani	dobar, -a, -o, -i, -e, -a	55	32,7
	težak, -a, -o, -i, -e, -a	27	16,07
	lak, -a, -o, -i, -e, -a	16	9,5
	tačan, -a, -o, -i, -e, -a	10	5,9
	ispravan, -a, -o, -i, -e, -a	9	5,4
	interesantan, -a, -o, -i, -e, -a	6	3,6
	zanimljiv, -a, -o, -i, -e, -a	5	2,9
	koristan, -a, -o, -i, -e, -a	5	2,9
	jednostavan, -a, -o, -i, -e, -a	2	1,1
	komplikovan, -a, -o, -i, -e, -a	2	1,1
	pozitivan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	loš, -a, -o, -i, -e, -a	13	7,7
	pogrešan, -a, -o, -i, -e, -a	5	2,9
	netačan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
Polarizovani	neinteresantan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	negativan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	nevjerovatan, -a, -o, -i, -e, -a	2	1,1
	odličan, -a, -o, -i, -e, -a	2	1,1
	strašan, -a, -o, -i, -e, -a	6	3,6
	grozan, -a, -o, -i, -e, -a	3	1,7
	užasan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	izvanredan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
Ukupno	izvrstan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	briljantan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	istaknut, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
		168	100

Tabela 3. Pridjevi koji izražavaju procjenu

Pridjevi koji izražavaju procjenu bilježe veću učestalost u odnosu na prethodnu semantičku grupu. Dakle, njihova je upotreba gotovo dvostruko veća (1,97%). Takođe, rezultati tabele 3 pokazuju da se i u ovoj kategoriji značajno frekventnije upotrebljavaju centralizovani pridjevi (92,3%), dok su pridjevi koji izražavaju krajnje vrijednosti na semantičkoj skali sa učestvom od svega 7,7%. Dalje, ako posmatramo pridjeve koji se nalaze na centralizovanoj razini, vidjećemo da se pridjevi pozitivne konotacije više od dva puta

češće javljaju od njihovih negativno orijentisanih varijanti.

Predavačev odnos prema propoziciji iskaza naglašeniji je kada se upotrijebe pridjevi kojima se izražava procjena nasuprot situaciji kada se koriste pridjevi kojima se izražava relevantnost. Uzmimo sljedeća dva primjera u obzir:

(1) *Znači, oni su u centru. Oni su glavni, a ne mi. Podrška napredovanju <učenika>. **Važan** faktor motivacije učenika za učenje i u obrazovanju uopšte.* (UP₈)

(2) *P: I šta sad znači on je lukav?*

S_i: On je rid.

*P: A, on je rid ☺☺,¹⁴ ako neko ima ridu kosu, a^l teško, teško. Uglavnom je za lisicu ustaljeno to preneseno značenje da je neko lukav. Ovo što ste rekli neko je rid, pa kažemo rid kao lisica (zp) je upravo je dobro **dobar** uvod za to da prenesena <značenja> moraju biti ustaljena u jednoj određenoj kulturi da bi bila važeca.* (UP₄)

U primjeru iz predavanja UP₈ profesor ističe važnost određenog sadržaja – da je podrška napredovanju učenika *važan* faktor motivacije. U drugom primjeru u stavu povratne reakcije predavač koristi pridjev koji kvalifikuje sadržaj studenta u stavu odgovaranja kao *dobar*. Evaluacija u ovom primjeru jeste naglašenija u smislu da je veća predavačeva angažovanost prema propoziciji. Kao i u ranijim istraživanjima, evaluacija se pridjevima koji izražavaju relevantnost ograničava tako da je hvaljenje skromnije, a kritika slabija (Swales and Burk 2003: 8), dok se pridjevima koji izražavaju procjenu intenzivira.

Pridjev *dobar*, inače, ima najveću frekvenciju (32,7%) od svih pridjeva iz svoje kategorije. Bajber i kolege (Biber et al. 1999: 516) svrstavaju njegov engleski ekvivalent *good* u pridjeve konverzacije, što nas navodi na zaključak da predavanja sadrže jezičke elemente koji su tipični za svakodnevni govor. Ispitujući konkordance pridjeva *dobar*, došli smo do rezultata da se javlja najčešće sa imenicama *primjer, uvod, sastav, tekst, komunikacija, pitanja, književno djelo*, signalizirajući disciplinu iz koje je uzet korpus. Neke od navedenih konkordanci dâte su u prikazu 3:

¹⁴ Transkripciona oznaka za smijeh. Spisak korišćenih transkripcionih oznaka nalazi se u Dodatku.

oblike kongruencije On je dobar. Dakle, vidite on je dobar. oblike kongruencije On je dobar. Dakle, vidite on je dobar. dobar. Dakle, vidite on je dobar. Ili, recimo, Ona je dobra a dobar. Dakle, vidite on je dobar. Ili, recimo, Ona je dobra a to se desava tu i to nam je dobar primjer za sve ove (.) proce jena. Recimo primjer vam je dobar za to zub, zubat i zubni. Re a djeca u odjeljenju napisu dobar sastav. I ista djeca dobro g stavlja na kožu, opet nije dobar primjer S2: = tecni stavi ako uspjeh djece nije dobar, unijeti neke <inovacije>, t svorio zp neko neki pisani dobar tekst? I sad imam <ideju> da to vam nije dobro, a puder, dobar vam je primjer. Recimo, pude

Prikaz 3. Konkordance pridjeva dobar

Pridjev *težak* zauzima drugu poziciju na listi pridjeva koji izražavaju procjenu u obrađenom koprusu. U jednom se slučaju javlja atributivno – u kontekstu sa imenicom *rječnik*, dok je u svim ostalim primjerima upotrijebljen predikativno, formirajući okvir *teško je* sa glagolima *zamisliti*, *promijeniti*, *ocijeniti*, *razlikovati*, *predvidjeti*:

Marko sudio i da mu je **jako tesko da** <sudi>, a isto tako ona m , pa se misli da je to **jako tesko i da** ne treba jednojezički r sam vam govorila da je **jako tesko promijeniti** pravopisne navik ili i vidjeli, možda vam je **tesko da zamislite**, ali postoje i eprihvatljivo, nesto sto je **tesko i mi** ublazavamo eufemizmom p tako da je, naravno kad je **Tesko je suditi** Marku, tu je Marko pravopisne navike. **Jako je tesko, jer vi** ste naučili, recimo, to strasno bitno. I zato je **tesko knjizevnost ocijeniti** (.) ak ko onaj kome se sudi, pa je **tesko (.) njemu da se sudi**. Znaci slogu, u engleskom slogu je **tesko predvidjeti** gdje moze da se i i slicno. I kazem jako je **tesko razlikovati homonimiju** od <p risnika> te norme. Veoma je **tesko, recimo, ako imate 50 godina** . Recimo, Te godine bilo je **tesko, Svaku vece** izlazi u grad, P

Prikaz 4. Konkordance pridjeva težak

Sljedeći na listi najučestalijih pridjeva ove semantičke kategorije prema tabeli 3 jeste pridjev *lak* (9,5%). Interesantno je da se javlja 1,7 puta manje od njegovog antonimskog para *težak*. Karakteristična je njegova negativna upotreba kada zapravo ima značenje *težak*:

(3) *E sad, ovdje se malo više usmjeravamo (zp) na praćenje vremena učeničkog rada u nastavi jezika i književnosti, što je, pravo da vam kažem, <nije> nimalo lako.* (UP₆)

(4) *E ovo nije lako, znate. Onda bi trebalo u odnosu na novu taksonomiju da napravimo lestvicu za sve što radimo. E, to nije lako.* (UP₆)

U preostalim kontekstima reflektuje pozitivnu evaluaciju koja skreće pažnju studenata na diskurs o kojem je bilo riječi i na određene njegove aspekte, kao što imamo u sljedećem primjeru:

(5) *E sad (zp) vi ne možete to da zapamtite u smislu sad da učite napamet koji su ovo (zp) sufiksi bitni za to, a koji nisu bitni za to, ali otprilike (.) kroz vježbanje ćete osjetiti, ako*

prođete sami kroz ove riječi, osjetićete razliku i osjetićete gdje treba pomjeriti akcenat. U svakom slučaju, najlakše je zapamtiti ove (zp) ovu prvu i treću grupu. (UP₆)

Dakle, analizirajući širi kontekst ovog dijela, kao i u ranijim istraživanjima pisanog diskursa (Hunston and Thompson 2000), evaluacija se može javiti i u zaključnom dijelu razvojne epizode.¹⁵ U primjeru iz predavanja UP₆ predavač završava razvojnu epizodu o sufiksima evaluativnim iskazom u kojem se javlja pridjev *lak* u superlativu.

Vidjeli smo da tabela 3 demonstrira da se koriste u većini slučajeva pridjevi procjene koji nose pozitivnu konotaciju. Osim prethodno analiziranih, javljaju se i približni sinonimi *tačan* (5,9%) i *ispravan* (5,4%), kao i njihov antonimski par *pogrešan*, ali u znatnije manjem procentu – 2,9%, dok pojave pridjeva *netačan* nisu zabilježene.

e znamo priblizno jel'? ili **tacno**, ali se njima ne sluzimo. Ov tav prema kandidatima, jel' **tacno**? Dakle, onaj ko je donio CV Da, da, prestala me glava, **tacno**, prestala me glava zamislite ve veze sa politikom. To je **tacno** kada govorimo o strukturi je etnut <okupacijom>, to nije **tacno**, je l tako? Da li smo mi raz a treba dva. P: Da, da, da. **Tacno**. Ili recimo koju, koju rije (no) djecu da citaju. To je **tacno**. Da. Mi prosto ne znamo, sto

Prikaz 5. Konkordance pridjeva tačan

Pridjev *tačan* javlja se u svom afirmativnom obliku, osim u jednom slučaju gdje je zabilježena negacija. Pored toga, dio je i upitne fraze *jel' tačno*, formirajući konstataciju sa upitnom frazom na kraju. Takođe smo primijetili da je karakterističan za stavove povratne reakcije predavača, kada se sadržaj studenata karakteriše kao tačan, a zabilježena je njegova atributivna upotreba sa metalingvističkom imenicom *odgovor*. Inače, ranija istraživanja (Crawford Camiciottoli 2004) potvrđuju upotrebu evaluativnih pridjeva sa metalingvističkim imenicama.

Njegov bliski sinonim *ispravan* koristi se uglavnom atributivno u kontekstu sa imenicama

¹⁵ Razvojne epizode predstavljaju strukturalne jedinice koje su sastavni dio mediostrukture predavanja. Koristeći se Kukovim pionirskim radom o univerzitetskim predavanjima (Cook 1975) kao osnovnim polazištem, analiza ispitnog koprusa pokazala je da se mediostruktura obrađenih predavanja realizuje određenim strukturalnim jedinicama: epizodama očekivanja (engl. *expectation episodes*), fokalnim (engl. *focal episodes*), razvojnim (engl. *developmental episodes*) i zaključnim epizodama (engl. *closing episodes*).

oblik, stav, rečenica, a isto tako u jednom slučaju u stavu povratne reakcije u značenju *tačan*. Neke njegove konkordance dajemo u prikazu 6:

o može biti i semantički *ispravna* ili *neispravna*. Odmah ako na rečenica gramatički nije *ispravna*, zato što nije složen predik je popio korpu. Je li to *ispravna* ili *neispravna* rečenica sema ečenica semantički? Ss: *Ispravna*. P: *Ispravna*. Zasto? Pazite, ticki? Ss: *Ispravna*. P: *Ispravna*. Zasto? Pazite, korpa se ne ome se zna, jel, sta bi *ispravno* bilo reci, a sta ne bi pripad da zaokruzite ono sto je *ispravno*. Zadaci kojima se trazi razv

Prikaz 6. Konkordance pridjeva *ispravan*

Iako tabela 3 ilustruje da se polarizovani pridjevi koji izražavaju procjenu znatno rjeđe koriste, ovdje ćemo prokomentarisati upotrebu pridjeva *strašan* koji je najfrekventniji od prikazanih polarizovanih realizacija. Semantika je ovog pridjeva interesantna. Činjenica da je u pitanju kolokvijalizam nameće i varijabilnost u njegovom značenju. U određenim kontekstima sinonim je sa pridjevom pozitivne konotacije *odličan*, koji se takođe nalazi na kraju semantičke skale, o čemu svjedoči šesti primjer. S druge strane, u drugačijim kontekstualnim okvirima može da ima i negativno značenje (sedmi primjer) ili čak značenje pridjeva koji izražava relevantnost *važan*, kao što imamo u osmom primjeru:

(6) *Znači, kolokvijalizmi tipa, recimo banka, stotka u značenju, na primer, novčanih jedinica ili kažemo strašan Uh, imao sam **strašan** dan, ovaj, na primer, u smislu odličan, je l'?* (UP₂)

(7) *Nego, dakle, uvijek kao dubletna. Kažem sreća u ovom pravopisu je zaista što imamo i ove nejotovane forme, jer da je prošlo ono što su tražili članovi Savjeta, da svo jotovanje bude jedino (.) ispravan oblik, to bi, zaista, bilo **strašno**.* (UP₅)

(8) *P: Što mislite da je bitno da imamo ova tri nivoa i da (zp), recimo, u jednom zadatku, koji damo djeci, postavimo pitanje u odnosu na ova tri nivoa? Mislite li da je to važno? I ako mislite zašto? (...) Slobodno recite. Nemojte se ustručavati. Ako pogriješite, nije **strašno**. Sada učimo.*

S12: Zato što, na primjer, ne možemo nešto primijeniti ako prethodno ne prepoznaju i razumiju. (UP₈)

C. Pregled evaluativnih pridjeva nastavljamo pridjevima koji izražavaju odstupanje.

Pronađene realizacije predstavljamo u tabeli 4:

	Pridjevi koji izražavaju odstupanje	Broj pojava	%
Centralizovani	standardan, -a, -o, -i, -e, -a	24	41,3
	čudan, -a, -o, -i, -e, -a	7	12,06
	tipičan, -a, -o, -i, -e, -a	6	10,3
	običan, -a, -o, -i, -e, -a	3	5,2
	smiješan, -a, -o, -i, -e, -a	3	5,2
	nestandardan, -a, -o, -i, -e, -a	7	12,06
	neobičan, -a, -o, -i, -e, -a	3	5,2
Polarizovani	atipičan, -a, -o, -i, -e, -a	2	3,4
	besmislen, -a, -o, -i, -e, -a	3	5,2
	lud, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	apsurdan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	nesuvisao, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	izopačen, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
Ukupno	uvrnut, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	blesav, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
		58	100

Tabela 4. Pridjevi koji izražavaju odstupanje

Tabela 4 pokazuje da se koristi ukupno devet pridjeva. Njihova raznolikost je ista kao i kod pridjeva koji izražavaju relevantnost, dok je lepza pridjeva koji izražavaju procjenu znatno šira (šesnaest upotrijebljenih realizacija). Nadalje, kao i kod prethodnih semantičkih kategorija, prednjače centralizovani pridjevi (94,8%), dok se polarizovani koriste u procentu od svega 5,2%.

Standardan jeste najučestaliji pridjev (41,3%) ove kategorije. Analizom dobijenih konkordanci, došli smo do podatka da se najčešće koristi u kolokaciji sa imenicom *jezik*, a tu su i imenice: *riječi*, *oblik*, *rječnik*, *leksika* i *norme*:

Dalje, riječi mogu biti *standardne* i *nestandardne*. Standardn ora, nego moramo poci od *standardne* *norme* koju mi imamo 150 go ndardne i *nestandardne*. *Standardne* su one koje pripadaju, jel . Kakva bi bila sema za *standardni crnogorski*? Ja kazem nas. govorimo. Obično je to *standardni* ili književni (.) jezik. Na da postane (.) <poseban> *standardni jezik*. Dakle, hrvatski lin) tako se vezemo za onaj *standardni jezik* (.) od ranije, koji ne govore, nego kad imam *standardni jezik*, treba krenuti od to o znaci da postoji jedan *standardni jezik* u nacionalnim varija jeti. Dakle, to je jedan *standardni jezik* koji funkcioniše u n a da stvaranje (.) novih *standardnih jezika* (.) umjesto <srpsk a promocija (.) posebnih *standardnih jezika*, a ta se promocija

Prikaz 7. Konkordance pridjeva *standardan*

Pridjev *čudan* prema tabeli 4 nalazi se na drugoj poziciji. Njegova učestalost jeste tri puta manja od pridjeva *standardan* i iznosi 12,06%. Upotrebljava se predikativno kao dopuna glagola *zvučati* kada se vrši deskripcija sadržaja predavanja, a isto tako kada se naglašava lična impresija predavača:

e ili podjednako ovaj (zp) **čudne** i nezgrapne, kao što smo ovd rusizmi. Ovdje su neke malo **čudne** odabrane ovaj (zp) recimo, p trane, dok su nam neke vrlo **čudne**. (zp) Krajnji stepen adaptac nate. (zp) Meni je strasno **čudno** bilo kako se mala djeca proe uklapa, odnosno ne ne zvuci **čudno**, ne zvuci neobicno. I (zp) n ane rijeci zvuče rogozobno, **čudno**, **neprihvatljivo** kao one koje kom strancu ce to biti vrlo **čudno**. **Uradio** je nesto ispod zita.

Prikaz 8. Konkordance pridjeva *čudan*

Polarizovane varijante pridjeva koji signaliziraju odstupanje vrlo su rijetke. Istraživanja analitičara diskursa Svejlza i Berkove (Swales and Burke 2003) demonstriraju nešto drugačije rezultate. Naime, u američkom korpusu predavanja koja su ispitivali, pronašli su da je polarizovani pridjev *weird* najčešća polarizovana varijanta, pokazujući incidenciju od sedam puta. U korpusu snimljenih predavanja na Univerzitetu Crne Gore zabilježeno je odsustvo njegovog prevodnog ekvivalenta *uvrnut*, kao i njegovog bliskog sinonima *lud*. Stoga možemo reći da se u ovoj grupi izbjegavaju polarizovane leksičke realizacije, koje pokazuju veći stepen kolokvijalnosti od prethodnih grupa evaluativnih pridjeva, te je evaluacija koja se postiže formalnija.

Č. Kao i kod prethodne grupe, na isti ukupni broj pridjeva koji izražavaju veličinu nailazimo u obrađenom korpusu. Tabela 5 daje podatke o pronađenim pridjevima:

Pridjevi koji izražavaju veličinu		Broj pojava	%
Centralizovani	veliki, -a, -o, -i, -e, -a	34	58,6
	mali, -a, -o, -i, -e, -a	20	34,4
	sitan, -a, -o, -i, -e, -a	2	3,4
Polarizovani	ogroman, -a, -o, -i, -e, -a	2	3,4
	golem, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
	sićušan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
Ukupno		58	100

Tabela 5. Pridjevi koji izražavaju veličinu

Nasuprot već analiziranim vrstama evaluativnih pridjeva, ova je semantička grupa najmanje raznovrsna. Primjećuje se zatvorena klasa pridjeva koji reflektuju veličinu. Pri tome su centralizovani pridjevi u većini, što pokazuje procenat od 96,5%, dok se samo 3,5% odnosi na jezičke realizacije na kraju pozitivno-negativnog kontinuuma.

Od centralizovanih pridjeva ove semantičke grupe najveću frekventnost bilježi pridjev *veliki*, čineći 58,6% ukupnog broja pridjeva koji izražavaju veličinu. Lepeza kolokacija sa pridjevom *veliki* jeste široka. Njihovom analizom vidjeli smo da se najčešće javlja u okviru fraze *veliki broj*, zatim *veliki dio*, a tu su i raznovrsne imenice: *sličnost*, *polemika*, *dilema*, *djela*, *oblast*, *važnost*, *oslonac*, *rječnik*, *jezici*. Neke od njih predstavljamo prikazom 9:

ko da ne? Pa naravno da ce **veliki broj** **djece** dobiti jedinicu i vanje okolnosti obuhvataju **veliki broj** <elemenata>, **sto** zavisi u na (zp) akcenat. Postoji **veliki broj** **sufiksa**, (zp) tako da c ana Gordic. Policentricni. **Veliki broj** **svjetskih jezika** su pol em jeziku, recimo, postoji **veliki broj** **takvih rijeci** za koje m mammo one koje se nalaze na **velikom broju** **osnova** i onda cemo ih iksi, koji se mogu naci na **velikom broju** **osnova**. Imate neke su u druvtvu jedne plavue s **velikim crnim mladezom** na licu. Ovo s cimo, kao prakticar, bila **velika dilema**. **Kako** ja djeci da pom recite. Ali to je stvarno **velika** <dilema> (.) **kako** nauciti dj ama, jel tako? Tako da ce **veliki dio** **stvari** koje danas budete. Ne mozemo nikad ocekvati **velika djela**. Ali, onoliko koliko j navodila. Recimo, Janko je **velika drugarcina**, ili Taj sin joj

Prikaz 9. Konkordance pridjeva *veliki*

Pridjev *mali* nalazi se na drugom mjestu po učestalosti. Kada je potrebno skrenuti pažnju studentima na to da određene aktivnosti neće oduzeti puno vremena, pridjev *mali* se koristi u jednom slučaju u okviru fraze *malo obrazlaganje* (deveti primjer). Pored toga, upotrebljava se uglavnom za deskripciju određenih pojmova o kojima je riječ (deseti primjer) ili kada je neopodno studentima olakšati razumijevanje pravila iz neke oblasti lingvistike (jedanaesti primjer), te se javlja u kolokaciji sa imenicama: *djeca*, *grupa*, *izuzetak*, *promjena*, *novine*, *nauka*.

(9) *E sad je ovdje malo obrazlaganje zašto to treba tako.* (UP₈)

(10) *Ali mi je stalo i drago mi je da naučite i da znate. A tek kad radite sa malom djecom, onda prosto sjednete i zapitate se šta nije u redu.* (UP₈)

(11) *Znači, imenice su mali izuzetak.* (UP₆)

Polarizovane realizacije pridjeva koji izražavaju veličinu veoma su rijetke, te neće biti dalje obrazlagane.

Ć. Posljednju grupu evaluativnih pridjeva, koju smo pronašli, predstavljaju pridjevi koji izražavaju estetsku privlačnost.

Pridjevi koji izražavaju estetsku privlačnost		Broj pojava	%
Centralizovani	lijep, -a, -o, -i, -e, -a	17	68
	fin, -a, -o, -i, -e, -a	5	20
	zgodšašan, -a, -o, -i, -e, -a	1	4
Polarizovani	divan, -a, -o, -i, -e, -a	1	4
	sjajan, -a, -o, -i, -e, -a	1	4
	predivan, -a, -o, -i, -e, -a	-	-
Ukupno		25	100

Tabela 6. Pridjevi koji izražavaju estetsku privlačnost

Kao i lista pridjeva koji signaliziraju veličinu, spektar pridjeva koji izražavaju estetsku privlačnost prilično je ograničen. Međutim, u odnosu na prethodnu grupu, ova kategorija bilježi mnogo manju učestalost, za 2,4 puta. Štaviše, njihova je frekvencija najniža od svih ispitanih kategorija evaluativnih pridjeva. Javlja se svega pet pridjeva, pri čemu je očita češća upotreba centralizovanih realizacija.

Kada su u pitanju centralizovane varijante, izdvajamo pridjev *lijep* (68%). Koristi se sa različitim kolokacijama kao što su *pjesma, kraj, riječ*, u okviru egzemplifikacije:

o kazemo Ovaj film je imao lijep kraj ili Ovaj film se lijepo završio hepi endom ili Bas lijep kraj ima ovaj film. Dakle, mi rljen sa tekstom, mnogo je lijep. Naci cu ga, pa cu donijeti d rate istu sintagmu, jednoj lijepoj pjesmi. Ili, recimo, Molio kle, imate ovo nas i jednu lijepu pjesmu i me i nesto. Naravno zp) On nas je naucio jednu lijepu pjesmu, ili Molio bih te da li? On nas je naucio jednu lijepu pjesmu ili On nas je naucio jer On nas je naucio jednu lijepu pjesmu. Kako bi danas (.) um

Prikaz 10. Konkordance pridjeva lijep

Ono što je interesantno, a što je pokazalo ispitivanje pronađenih konkordanci, jeste da pridjev *lijep* katkad preuzima semantičku vrijednost pridjeva *dobar*, kada se izražava procjena. Navedeno mišljenje potvrđujemo sljedećim primjerima:

(12) *Ne mogu oni baš biti umjetnici, pa ne znam, stvoriti neki umjetnički tekst visokog kvaliteta, ali mogu da naprave jedan lijep slobodni sastav, koji se radi po ugledu na čitane književno-umjetničke tekstove.* (UP₈)

(13) *I mi smo prošlog na prošlom času govorili o tome u stvari je lijepo što djeca sada čitaju lektiru.* (UP₈)

Intenzivnija bi se evaluacija postigla kada bi se koristile polarizovane forme pridjeva koji izražavaju estetsku privlačnost, tipa *divan, sjajan*, ali se one vrlo rijetko javljaju (svega jednom).

4. Zaključak

Na osnovu rezultata predstavljenih u prethodnom poglavlju zaključujemo da se u analiziranim predavanjima iz lingvistike na Univerzitetu Crne Gore izdvaja pet semantičkih kategorija evaluativnih pridjeva. Ukupnu učestalost evaluativnih pridjeva po semantičkim grupama sumiramo sljedećom tabelom:

Kategorija evaluativnih pridjeva	Korpus univerzitetskih predavanja		
	Centralizovani	Polarizovani	Ukupno (%)
Pridjevi koji izražavaju procjenu	155	13	168 (42,6)
Pridjevi koji izražavaju relevantnost	81	4	85 (21,6)
Pridjevi koji izražavaju veličinu	56	2	58 (14,7)
Pridjevi koji izražavaju odstupanje	55	3	58 (14,7)
Pridjevi koji izražavaju estetsku privlačnost	23	2	25 (6,3)
Ukupno	370	24	394

Tabela 7. Kategorije evaluativnih pridjeva i njihova učestalost

Kvantitativna analiza izvršena pomoću programa AntConc 3.2.4w (Anthony 2011) demonstrira da se kategorija kojom se iskazuje procjena nalazi na vrhu liste (42,6%). Kao što smo već rekli, i u njoj dominiraju centralizovani pridjevi, te je stoga procjena umjerenija. Nadalje, pridjevi koji izražavaju relevantnost (21,6%) nalaze se na drugom mjestu, pa su takođe veoma važni za ovu diskursnu kategoriju. Što se tiče pridjeva koji izražavaju veličinu i odstupanje, njihov procenat je identičan (po 14,7%), dok su na samom kraju hijerarhijskog niza pridjevi koji izražavaju estetsku privlačnost (6,3%).

Zaključak ne možemo završiti, a da ne damo komentar o ukupnoj učestalosti polarizovanih i centralizovanih vrijednosti analiziranih jezičkih realizacija:

Evaluativni pridjevi	Korpus univerzitetskih predavanja	%
Centralizovani	370	93,8
Polarizovani	24	6,2
Ukupno	394	100

Tabela 8. Ukupan broj polarizovanih i centralizovanih evaluativnih pridjeva

Važan podatak iz tabele 8 jeste da predavači u okviru evaluacije koriste centralizovane pridjeve u procentu od 93,2%, dok polarizovane varijante imaju učešće od svega 6,2%. Dakle, evaluacija koja se postiže nije toliko intenzivna koliko bi bila da su dominantni polarizovani pridjevi svih ispitanih grupa. Drugim riječima, naučna se stvarnost kreira suptilno putem umjerenije i neutralnije evaluacije, te se ne javlja potreba za tipovima polarizovanih formi evaluativnih pridjeva.

Dodatak

TRANSKRIPCIONE OZNAKE:¹⁶

<> riječ sporije izgovorena u odnosu na kontekst koji prethodi i slijedi

¹⁶ Lista je prilagođena predmetu istraživanja i pripremljena na osnovu dostupne literature o transkripcionim oznakama (Jefferson 2004; Cameron 2001; Savić 1993; Du Bois 1991).

>< riječ brže izgovorena u odnosu na kontekst koji prethodi i slijedi
 - prekid
 = prekid razmjene koja će se nastaviti; nastavak razmjene
 ? kraj interogativnog iskaza
 . kraj afirmativnog iskaza
 (.) kratka pauza
 (...) duža pauza
 (zp) zvučna pauza
 ☺ smijeh
 _____ naglašena riječ
 (nejasno) riječ koja je nečujna
 P predavač
 S student

Literatura

1. Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad, Edward Finegan (1999), *Longman Grammar of Spoken and Written English*, England: Pearson Education Limited.
2. Cameron, Deborah (2001), *Working with Spoken Discourse*, London: SAGE Publications Ltd.
3. Cook, Straker R. H. (1975), *A Communicative Approach to the Analysis of Extended Monologue Discourse and its Relevance to the Development of Teaching Materials for ESP*, M. Litt. Thesis, University of Edinburgh.
4. Crawford Camiciotoli, Belinda (2004), "Audience-oriented Relevance Markers in Business Studies Lectures", in: G. Del Lungo Camiciotti and E. Tognini Bonelli (eds.), *Academic Discourse: Linguistic Insights into Evaluation*, Bern: Peter Lang, 81–97.
5. Du Bois, John W. (1991), "Transcription Design Principles for Spoken Discourse Research", *Pragmatics* 1, 71–106.
6. Hunston, Susan and Geoff Thompson (2000), *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press.
7. Hyland, Ken (1999b), "Talking to Students: Metadiscourse in Introductory Coursebooks", *English for Specific Purposes* 18(1), 3–26.

8. Jefferson, Gail (2004), "Glossary of Transcript Symbols with an Introduction", in Gene H. Lerner (ed.), *Conversation Analysis: Studies from the First Generation*, Amsterdam: John Benjamins, 13–31.
9. Savić, Svenka (1993), *Diskurs analiza*, Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
10. Swales, John M. and Amy Burke (2003), "It's really fascinating work: Differences in Evaluative Adjectives across Academic Genres", in: Pepi Leistyna and Charles F. Meyer (eds.), *Corpus Analysis: Language Structure and Language Use*, Amsterdam: Editions Rodopi B. V., 1–18.

EVALUATIVE ADJECTIVES IN LINGUISTIC LECTURES AT THE UNIVERSITY OF MONTENEGRO

Summary

One of the key features of academic discourse is evaluation, a discourse category which in university lectures reflects a speaker's attitude towards the propositional content. In this paper it is examined through a category of evaluative adjectives which has proved to signal the most salient aspects of university lecture discourse. The analysed corpus is composed of lectures in linguistics recorded at two organisational units of the University of Montenegro – the Faculty of Philosophy and the Institute of Foreign Languages. As a starting point in categorising evaluative adjectives we use a semantic division introduced by Swales and Burke (2003). The analysis also focuses on outlining the frequency of the examined categories of adjectives obtained with the help of AntConc 3.2.4.w software and provides the most typical illustrations followed by a detailed discussion. The results achieved have demonstrated that the most frequent adjectives are those of relevance. On the contrary, Swales and Burke's study has shown that adjectives of size dominate their corpus of American lectures. Furthermore, our analysis has revealed that centralised forms of all the analysed categories prevail over their polarised realisations. The results point to a conclusion that although evaluation represents a constituent part of the university lecture genre, it is not strongly emphasised, on the contrary, it acquires a more neutral dimension.

brankaz@ac.me